

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Металургійна галузь завжди мала важливе значення для української економіки. Головним чином це пояснюється тим, що близько 80% продукції гірничо-металургійного комплексу (ГМК) експортувалося. Значну частку в товарній структурі експорту України, зокрема останні 5 років, займала продукція 72, 26 і 73 товарних груп (табл.1).

Таблиця 1 – Експорт України за товарними групами 26,72,73 з усіма країнами (млн. доларів США), 2019-2023 рр.

Код і найменування групи товару за УКТЗЕД	2019		2020		2021		2022		2023	
	Вартість	Питома вага	Вартість	Питома вага	Вартість	Питома вага	Вартість	Питома вага	Вартість	Питома вага
26 Руди, шлак і зола	3 592	7,2%	4 421	9,0%	7 120	10,5%	3 081	7,0%	1 807	5,0%
72 Чорні метали	8 737	17,5%	7 690	15,6%	13 951	20,5%	4 533	10,3%	2 648	7,3%
73 Вироби з чорних металів	1 042	2,1%	904	1,8%	1 293	1,9%	1 053	2,4%	878	2,4%

Джерело: складено авторами за даними [1]

Згідно даних, акумульованих в табл. 1, чітко простежується зростаюча тенденція частки металургійної продукції в структурі вітчизняного експорту з 26,7% в 2019 році до 32,9% у 2021 році. Натомість в роки повномасштабної військової агресії росії проти України показники є невтішними і становлять 19,6% та 14,7% у 2022 та 2023 роках відповідно.

Скорочення в товарній структурі експорту є наслідком зменшення обсягів виготовленої продукції. Насамперед, це пов'язано зі змінами, що внесла в бізнес-середовище активна фаза війни.

Першою, і однією з головних причин, є окупація південно-східних територій країни, в яких були зосереджені більшість підприємств галузі. В Донецькій області металургія повністю припинила своє існування. Компанія «Метінвест» втратила контроль над Маріупольським МК ім. Ілліча та «Азовсталлю», які забезпечили 40% виробництва української сталі в 2021 році. Ті ж підприємства, що не зазнали значних руйнувань і знаходяться на підконтрольній Україні території значно знизили свої задіяні виробничі потужності. Основною підставою цьому стала недоступність використання морських портів для відвантаження і транспортування продукції. Наприклад, ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», яка займає 2 місце на ринку за виручкою від реалізації чавуну, сталі та феросплавів, працює на 25-30% своїх виробничих потужностей, оскільки із закриттям портів для металургійної продукції значно зросли логістичні витрати і час доставки, що робить ціни неконкурентоспроможними.

Зважаючи на високу енергомісткість металургійної галузі наступним «ударом» для неї став дефіцит електроенергії внаслідок ракетних обстрілів державою-терористом енергетичних об'єктів України у 2022 році. Що змусило металургійні компанії примусово зупинити виробничі процеси, запроваджувати режим максимальної економії та знижувати завантаження агрегатів [2].

Ще однією проблемою є нестача персоналу через мобілізацію. Хоча вона актуальна для багатьох галузей економіки, втім в гірничо-металургійному комплексі вона більш відчутна, оскільки підсилюється необхідністю мати вузькоспеціалізовану кваліфікацію та значний досвід роботи за спеціальністю практично для всього інженерно-технічного та робочого персоналу підприємств [3]. Для компаній, які наразі ведуть діяльність не на повну потужність, як, наприклад, раніше згадуваний ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», мобілізація і релокація вагової частки співробітників не є квестією

станом на тепер, навіть скоріше навпаки, оскільки близько половини працівників в простой. Однак, вже зараз зрозуміло, що коли підприємство почне відновлюватись це питання стане гострим.

Як результат, вплив вищенаведених та інших факторів відображає більше ніж 70% падіння показника обсягу виробництва сирової сталі в країні за 2022 рік, порівняно з попереднім (табл. 2).

Найгіршим для вітчизняної економіки є той наслідок, що світова спільнота не відчула сильного дефіциту сталі через зниження обсягів його виробництва в Україні. Адже ця галузь характеризується переважанням існуючих потужностей над попитом. До слова, в Європі встановлених і невикористаних потужностей налічується майже 10 мільйонів тонн. Сектор металургії дуже конкурентний. Фактично, звільнення ринку від металургійної продукції українського виробництва дає можливість іншим виробникам зайняти цю частку. За даними World Steel у 2022 році Україна перемістилась зі звичного топ-15 на 25 місце.

Таблиця 2 – Україна в рейтингу основних країн-виробників сталі у 2019-2023 рр., млн. тонн (виробництво сирової сталі)

2019		2020		2021		2022		2023	
Ранг	Тоннаж	Ранг	Тоннаж	Ранг	Тоннаж	Ранг	Тоннаж	Ранг	Тоннаж
13	20,8	12	20,6	14	21,4	25	6,3	24	6,2

Джерело: складено авторами за даними [4]

В серпні 2023 року був відкритий та почав активно функціонувати так званий морський коридор, що дозволило компаніям галузі збільшити виробництво та експорт. Топ-менеджмент гірничодобувних підприємств очікує, що компаніям вдасться повернутися до завантаження 80-90% від рівня 2021 року за умови нормального функціонування логістики морем. Прогнозується суттєве збільшення експортної виручки, насамперед, за рахунок залізорудної сировини. Однак, на жаль, до довоєнних обсягів експорту та портової перевалки вітчизняної продукції ГМК нам поки що далеко [3].

Перспектива нарощення виробничих потужностей стосується і української металургії. Усі підприємства галузі на поточний рік заклали невелике зростання у межах 10-15%. Експерти сподіваються, що обсяги виплавки сталі 2024 року як мінімум будуть не нижчими ніж торік, а з урахуванням планів окремих підприємств, очікується виплавка сталі поточного року на рівні близько 7-7,2 млн тонн [3].

За результатами перших двох місяців 2024 року загальний обсяг виплавленої сирової сталі перевищує 1 млн тонн, що становить на 52% більше від минулорічних показників за той самий період (табл. 3). Тож позитивні прогнози експертів галузі справджуються.

Таблиця 3 – Обсяг виробництва сирової сталі в Україні за січень-лютий 2022-2024 рр., млн. тонн

2022		2023		2024	
Січень	Лютий	Січень	Лютий	Січень	Лютий
1,83	1,55	0,28	0,42	0,54	0,53

Джерело: складено авторами за даними [4]

У підсумку варто зазначити, що для подальшого розвитку гірничо-металургійного комплексу критично необхідно зменшувати експортну залежність галузі. Внутрішній попит має величезний потенціал з огляду на потребу в реалізації програми створення фортифікаційних споруд та відновлення зруйнованої внаслідок ракетних обстрілів інфраструктури країни. Відбудова повинна відбуватися за рахунок збільшення металоспоживання вітчизняної продукції.

Список використаних джерел

1. Державна митна служба України: вебсайт. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 07.04.2024 р.)
2. Агапова В. Українська металургія після 24 лютого: хто підставить плече атлантові? *Вокс Україна: Економіка*. 2023. URL: <https://voxukraine.org/ukrayinska-metalurgiya-pislya-24-lyutogo-hto-pidstavyt-pleche-atlantovi> (дата звернення: 07.04.2024 р.)
3. Григоренко Ю. Олександр Каленков: «Всі підприємства галузі заклали зростання на 10-15% у 2024 році». *GMK Center*. 2024. URL: <https://gmk.center/ua/interview/oleksandr-kalenkov-vsi-pidpriemstva-galuzi-zaklali-zrostannya-na-10-15-u-2024-roci/> (дата звернення: 07.04.2024 р.)
4. The World Steel Association: website. URL: <https://worldsteel.org/> (дата звернення: 07.04.2024 р.)